

Jouko Kauranne

Suomi vai Eurooppa uuden koulutusajattelun perustana?

1. Johdannoksi

tsikon asettama kysymys on ajankohtainen itenäisyytemme juhluvuonna Euroopan yhtenäistyesä. Näin kategoriseen kysymykseen ei voi kuitenkaan ilman sarvia ja hampaita vastata. Asiallisempaa olisi kysyä: Millaisia muutoksia Euroopan Yhteisöön liittyminen edellyttää Suomen koulutustoimelta? Tähän kysymykseen pyrin seuraavassa antamaan vastauksia ja pohtimaan, ovatko tuoreimmat maamme koulutoimen muutos ehdotukset enemmän Euroopan yhdentymisestä vaiko koko maapallon olosuhteiden ja ihmisten elintapojen muutoksista aiheutuvia?

Suomen aikomus liittyä Euroopan yhteisöön ei ole ensimmäinen yritys muuttaa suomalaista koulutointa sellaiseksi, että suomalaiset pystyisivät yhteistoimintaan Euroopan eri valtioiden ja niiden kansalaisten kanssa. Suomalaiset ovat vuosisatoja katsoneet tarvitsevansa eurooppalaista yleissivistystä. Maamme pedagogit ja kouluhallinnon edustajat ovat jatkuvasti hakeneet malleja mm. Keski-Euroopan ja Skandinavian koulujärjestelmistä. Vähemmän sen sijaan on otettu mallia Itä- ja Etelä-Euroopan koulutoimesta, ellei oteta lukuun Kreikan ja Rooman antiikin ajan kasvatuksen vaikutusta eurooppalaisten valtioiden koulutukseen. Saatuaan it-

senäisyyden v. 1917 Suomi on voinut entistä vapaammin muodostaa sekä koulujärjestelmänsä että sen opetussisällöt.

Professori *Mikael Soininen* toi Suomeen 1800-luvun lopulla Saksasta herbart-zilleriläisen opetusmenetelmän ja levitti siitä kehittämänsä didaktiikkaa Suomen kouluihin ja professorit *Kaarle Oksala* ja *Aukusti Salo* toivat puolestaan integroidun opetuksen periaatteen Saksasta ja Itävallasta 1910- ja 1920-luvuilla. Ns. uuden koulun liike Suomessa sai tavoitteensa reformipedagogeilta ympäri Eurooppaa ja myös Yhdysvalloista. Vaikutteita tuli meille myös Hollannista, Belgiasta, Englannista, Virosta ja Skandinaviasta.

2. Kansainvälinen kasvatus Suomen oppivelvollisuus-kouluissa

Ennen peruskoulua suomalaiset oppikoulut ovat valmistaneet jo kauan edellytyksiä kansainväliseen kanssakäymiseen opettamalla monia vieraita kieliä. Lisäksi sekä kansakoulu- että oppikoululaitos ovat antaneet oppilailleen laajat tiedot ei ainoastaan oman maan vaan koko maailman luonnosta, maantieteestä, historiasta, uskonnoista jne.

Peruskoulun opetussuunnitelmassa vuodelta 1970 mainitaan ns. kansainvälinen kasvatus. Sem tarkoituksena on kasvattaa suomalaisia ymmärtämään muiden maiden kulttuureja ja vahvistaa tulevan polven kykyä kansainväliseen kanssakäymiseen. Kansainvälisen kasvatuksen taustana oli näkemys, että maamme tulee lisäämään yhteyksiä erityisesti eurooppalaisiin valtioihin sekä talouden että kulttuurin eri alueilla.

Suomalainen koulutusjärjestelmä muistuttaa paljon Skandinavian maiden koulusysteemeitä, mutta on se saanut piirteitä muidenkin sivistysmaiden kouluista. Lisäksi meillä on jatkuvasti pohdittu tulevaisuuden suomalaisten sivistystarpeita ja pyritty kehittämään koulutointamme sen mukaan. Koulumme ovat jatkuvasti tehneet kansainvälistä yhteistoimintaa

edistäviä muutoksia opetusohjelmiinsa jo kauan ennen Euroopan Yhteisön syntymistä.

Selvitellessään opetuksen eheyttämismahdollisuuksia peruskoulun opetussuunnitelmakomitea mainitsee mm: "Koulun kasvatustavoitteisiin kuuluu yleensä joidenkin keskeisiksi katsottujen arvojen ja periaatteiden sisäistäminen. Läpäisyperiaatteella on tarkoitus opettaa peruskoulussa myös sellaisia seikkoja kuin maapallon kaikkien kansojen arvostamista ja pyrkimystä ajatella ihmisen ongelmia maapallonlaajuisesti eikä yksinomaisesti oman maan, tietyn taloudellisen yhteisön taikka tietyn maanosan kannalta." Tekstistä käy ilmi, että suomalaisen kulttuurin arvostus ei ole ristiriitaista muiden kulttuurien arvostamisen kanssa. Päinvastoin molempien arvostaminen on tärkeää.

Yläasteen sosiaalisia opintoja käsitellessään em. komitea antaa opettajille v. 1970 ohjeita, jotka ovat yhtä ajankohtaisia Suomen tavoitellessa EY:n jäsenyyttä. "Keskeisenä tavoitteena on luoda käsitys yhteiskunnasta ja kulttuurista kokonaisuutena. Tarkastelu jäsenyyttä kahteen osaan, annetaanko tietoa tämänhetkisistä kansoista ja niiden keskinäisestä vuorovaikutuksesta, niiden kulttuurista ja yhteiskunnasta (maantiedollinen aines) vai menneitten aikojen kulttuureista (historiallinen tarkastelutapa). Opetus voidaan jäsentää maantiedolliseen, historialliseen ja yhteiskunnalliseen tarkasteluun. Historianopetuksen keskittymistä eurooppalaiseen ja länsimaiseen historiaan voidaan lieventää liittämällä muiden maanosien maantiedon kurssiin historiallista taustaa."

3. Euroopan yhdentymisen vaiheita koulutustoimen osalta

Suomi on toisen maailmansodan jälkeen liittynyt jäseneksi mm. pohjoismaisiin liitoumiin, Yhdistyneisiin Kansakuntiin ja sen alajärjestöihin. Samoin maamme on liittynyt Euroopan Neuvostoon ja Eftaan. Vasta viime vuosina maamme on

voinut vapaasti harkita osallistumista Euroopan läntisiin valtioliittoumiin.

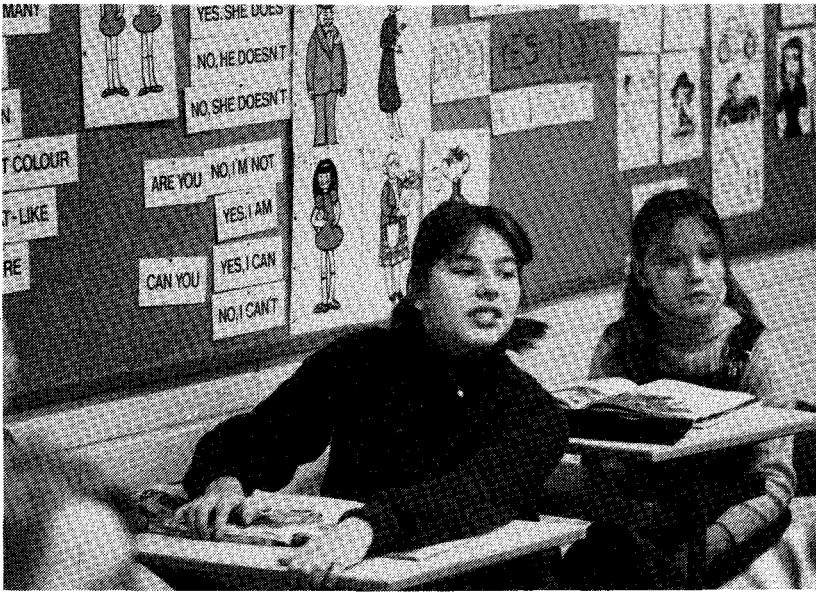
Euroopan Neuvosto, jonka kulttuuriyhteistyöhön Suomi on osallistunut 1970-luvulta alkaen, on antanut suosituksia mm. koulutuksen kehittämistä. Varsinaiseksi jäseneksi tähän liittoumaan maamme tuli vasta 1989. Esimerkiksi v. 1982 neuvosto esitti suosituksen, että olisi saatava aikaan enemmän yhteyksiä jäsenmaiden välille kulttuuriyhteistyön avulla. Sen mukaan kielitaitoa lisäämällä voidaan edistää eurooppalaista liikkuvuutta, keskinäistä ymmärtämystä ja yhteistyötä sekä voittaa ennakkoluuloja ja minimoida syrjintää.

Euroopan Neuvoston vaatimus yhden vieraan kielen opettamisesta kaikille jäsenmaitten kansalaisille on Suomelle vaatimaton. Sen sijaan suositukset elämänikäisestä kielenopetuksesta, oppilasvaihdosta ja opintomatkojen lisäämisestä eri valtioiden kesken varmistaisivat monelle suomalaiselle vahvemman kielitaidon kuin yksin koulussa voi saada. Neuvoston käsityksen mukaan vieraitten kielten oppiminen kehittää ajattelukykyä ja ihmisen henkistä kasvua.

Viime vuosina Suomi on pyrkinyt saamaan ns. Eta-sopimuksen Euroopan Yhteisön ja Efta-valtioiden kanssa. Eftaan kuuluvat Suomen lisäksi Ruotsi, Norja, Sveitsi, Itävalta, Islanti ja Liechtenstein. Eta-sopimus allekirjoitettiin toukokuun alussa 1992, mutta voimaan tullakseen se vaatii vielä parlamentin hyväksymisen kussakin Efta-valtiossa. Kehitys näyttää vievän maamme täysivaltaiseksi EY:n jäsenvaltioksi. Tämä taas merkitsee, että Suomenkin on noudatettava EY:n säännöksiä, ellei niistä saada poikkeuksia. Myös Eta-sopimus edellyttää monien nykyisten lakiemme muutoksia.

Euroopan Yhteisön merkittävimmiä yhteisiksi periaatteiksi on katsottu ns. neljä vapautta, nimittäin ihmisten, palveluiden, tavaroiden ja pääoman vapaa siirtyminen jäsenmaasta toiseen. Esimerkiksi jäsenvaltioiden monet tutkinnot ja pätevyysvaatimukset tullaan hyväksymään toisissa jäsenvaltioissa.

Korkeakoulu-opetuksen ja tieteellisen tutkimuksen alueella Suomi on pyrkinyt erityisesti viime vuosina aikaisempaa

*Kielenopetuksen kehittäminen Suomen peruskouluissa ja lukioissa on yksi koulunuudistuksen painopistealue maamme pyrkiessä Euroopan Yhteisön jäseneksi. Eurooppalaisten kielten tarjontaa lisätään eri koulu-
muodoissa, mutta kaikkien oppilaiden ei tarvi opiskella kahta vierasta
kieltä enempää. Toiseksi pakolliseksi kieleksi on kaavailtu englantia,
kuten on laita muissa Pohjoismaissakin.*

tiivimpään yhteistyöhön EY-valtioiden kanssa. Tällaisista Euroopan valtioiden yhteistyömuodoista mainittakoon mm. COMETT ja ERASMUS -ohjelmat. Edellinen tarkoittaa ammattikasvatuksen, erityisesti teknologiakoulutuksen yhdistämisprojekteja. Erasmus on puolestaan yliopisto-opiskelijoiden vastavuoroista vaihtoa. Muista Euroopan Yhteisön koulutusalan projekteista mainittakoon IRIS, YFE, FORCE, PETRA ja EUROTECHNET. Iris-ohjelma tukee naisten ammatillisen koulutuksen lisäämistä. Yfe on nuorten opiskelijoiden vaihto-ohjelma EY-maiden välillä. Force pyrkii kehittämään yritysten henkilöstökoulutusta, Petra ja Eurotecnet ammatillista koulutusta.

Koululaitoksemme kehitykseen tulevat vaikuttamaan myös LINGUA ja DELTA -projektit, joista edellinen pyrkii edistämään kielenopetusta ja jälkimmäinen informaatiotekniikan ja telekommunikaation soveltamista jäsenmaiden toimintoihin. Kun edellisiin vielä lisätään HELIOS-ohjelma, joka tukee vammaisten ammattikoulutuksen kehittämistä, ovatkin tärkeimmät EY:n koulutusalan yhteisistä projekteista tulleet mainituiksi. Suomalaiset ovat jo nyt osallisena Comett ja Erasmus -ohjelmissa ja Eta-sopimuksen myötä maamme pääsee lähi vuosina muihinkin em. projekteihin mukaan. Osallistumalla näihin koulutusyhteistyöohjelmiin jäsenvaltiot pääsevät tutustumaan tieteen ja koulutuksen uusimpaan eurooppalaiseen kehittämistyöhön ja myös antamaan oman panoksensa kehitykseen.

4. EY:n ja Etan hallinto ja koulutusta koskevat päätökset

Euroopan yhteisön suurin elin on *EY:n parlamentti*. Siinä on tätä kirjoitettaessa 518 edustajaa. Suurilla jäsenmailla, nimittäin Saksalla, Ranskalla, Iso-Britannialla ja Italialla on kullakin 81 edustajaa, Espanjalla 60, Hollannilla 25, Belgiassa 24, samoin Kreikalla ja Portugalilla. Pienillä valtioilla on seuraavat edustajamäärät: Tanska 16, Irlanti 15 ja Luxembourg 6 henkeä. Parlamentin suuri koko ei kuitenkaan merkitse suurta valtaa, sillä se antaa vain lausuntoja. Parlamentilla on Luxemburgissa yli 3000 työntekijän sihteeristö. Asioita valmistelee 18 pysyvää valiokuntaa.

EY:n komissio on yhteisön lakeihin verrattavia päätöksiä konkreettisesti valmisteleva ja ne toimeenpaneva elin. Komissioon kuuluu 17 jäsentä eli komissionääriä, joiden alaisuudessa on tuhansia virkamiehiä. Viidellä suurella jäsenmaalla on kullakin kaksi ja muilla yksi jäsen komissiossa. Komission päämaja on Brysselissä.

EY:n päättävänä elimenä toimii *ministerineuvosto*. Se koostuu 12 jäsenvaltion ao. ministeristä. Neuvoston kokoonpano vaihtuu asioiden laadun mukaan. Kun on kyse koulutusasioista kunkin jäsenvaltion opetus- tai kulttuuriministerit muodostavat EY:n ministerineuvoston. Tämä neuvosto hyväksyy EY:n lainsäädännön ja tekee asioissa lopulliset päätökset monivaiheisen valmistelun jälkeen. Periaatteelliset asiat vaativat kunkin maan lakien mukaiset hyväksymiset näiden parlamenteissa.

Etan hallintokoneisto on monimutkaisempi, onhan se EY:n ja EFTA-valtioiden yhteiselin. Ylin päättävä elin on *Eta-neuvosto*, jossa on EY:n valtioista kaksitoista ja EFTA-maista seitsemän jäsentä sekä EY:n em. komission seitsemäntoista jäsentä. Yhteensä jäseniä on näin ollen 34 henkilöä. Päättävalta on EY-voittoinen, koska nykyiset Euroopan yhteisön maat voivat sanella Eta-hallinnon pääpiirteet. Kokoonpanon ymmärtää, kun Efta-valtiot ovat anojan asemassa tässä vaiheessa. Elin kokoontuu kaksi kertaa vuodessa.

Eta parlamentaariseen komiteaan kuuluu yhtä monta parlamentaarikkoa EY:stä ja EFTA:sta. Tämä on kuitenkin ainoastaan keskusteluelin, jolla ei ole mainittavaa päätösvaltaa.

Eta-komitean muodostavat seitsemän EFTA-maan edustajat ja EY:n komissio, yhteensä 24 edustajaa. Komitea panee toimeen Eta-neuvoston päätökset ja kuuntelee eri tahoja. Se on virkamiestason elin, mutta sen tehtävänä on käsitellä myös kiistakysymyksiä. Siksi se kokoontuu vähintään kerran kuussa ja sen voi jokainen EFTA-maa tai EY vaatia koolle kutsuttavaksi milloin tahansa.

Etan hallintoon kuuluu vielä *konsultatiivinen komitea*, jonka piirissä työmarkkinajärjestöjen ym. eturyhmien edustajat keskustelevat Etan säännöksistä tai niiden soveltamisesta. Varsinaista valtaa tällä elimellä ei ole, mutta se antaa keskusteluistaan raportteja eri tahoille.

Ns. Rooman sopimuksen, jolla Euroopan yhteisö muodostettiin v.1956, koulutusta koskeva 128 pykälä koski ainoastaan ammatilliseen koulutukseen liittyvää yhteistyötä. Täl-

löin ei yleissivistävää koulutusta haluttu ottaa yhteistyön piiriin. Aikaisempaa aktiivisempaa koulutuspolitiikkaa EY on harjoittanut 1970-luvun jälkipuoliskolta alkaen. Ammatillisen koulutuksen käsite on EY:n tuomioistuimen tulkintojen ansiosta laajentunut koskemaan kaikkea pakollisen yleissivistävän koulutuksen jälkeistä ammattiin johtavaa koulutusta.

EY:n koulutuspolitiikan tarkoituksena on saattaa jäsenmaat jatkuvaan koulutusyhteistyöhön keskenään. Sen näkyvimpiä muotoja ovat tiedotuksen vahvistaminen koulutuksen kehityksen seuraamiseksi ja opiskelija-, opettaja- sekä asiantuntijavaihto. Myös Eta-sopimus pyrkii saattamaan Efta-maat yhteistyöhön EY-maiden kanssa koulutuksen, ja tiedotuksen alueilla. Sen lisäksi sopimuksen tavoitteena on saada kaikki 19 valtiota yhteistyöhön kansainvälisissä järjestöissä. EY:n jäsenenä Suomi pääsisi vaikuttamaan yhteiseen kehitykseen järjestön eri elimien jäsenenä paljon vahvemmin kuin pelkäästään Eta-sopimuksen vallitessa.

V. 1991 ns. Maastrichtin alustavien sopimusten seurauksena EY:n koulutuspolitiikka laajentuisi myös yleissivistävän koulutuksen alueelle, mutta samalla jäsenmaille sallittaisiin vapaus järjestää koulutuksensa haluamallaan tavalla. Maastrichtin sopimusten tarkoituksena on tiivistää EY:n jäsenmaiden toimintaa ja laajentaa sitä mm. puolustuspolitiikan alueelle. Tätä kirjoitettaessa Suomi, Ruotsi, Itävalta ja Sveitsi ovat jättäneet anomukset liittymisestä Euroopan Yhteisöön. Niiden käsittely vie vuosia, joten maamme joutuu suorittamaan yhteistyötä toistaiseksi Eta-sopimuksen pohjalla.

EY:n komissio katsoo uusien ehdotettujen artiklojen vahvistavan kaksi kaksikeskeistä koulutuspoliittista periaatetta. Toinen on kansallisten järjestelmien erilaisuuden kunnioittaminen ja kaiken tarkoituksettoman yhdentämisen hylkääminen. Toinen on ns. subsidiariteetti-periaate, jonka mukaan toimivalta koulutuskysymyksissä kuuluu ensi sijassa jäsenvaltioille.

Ammatillisessa koulutuksessa asetetaan tavoiteeksi perus-, jatko- ja täydennyskoulutuksen kehittäminen, kokemusten ja

tietojen vaihtaminen, erityisesti henkilövaihto, sekä ammatilliseen koulutukseen pääsyn helpottaminen, erityisesti sellaisten esteiden poistaminen, jotka vaikeuttavat toisessa maassa suoritettujen opintosuoritusten hyväksymistä toisessa maassa.

Yleissivistävää koulutusta koskevassa artiklassa asetetaan tavoitteeksi yhteyksien ja yhteistyön lisääminen koulutusjärjestelmien välillä sekä opiskelija-, opettaja- ja nuorisovaihdon ynnä kielten opetuksen lisääminen. Joka oppilaan opiskeltavien vieraiden kielten määrissä Suomi on edennyt liiankin pitkälle, koska paraikaa ollaan niitä vähentämässä. Sen sijaan kielten valikoima saattaa useissa peruskouluissamme ja lukioissamme lisääntyä. Ns. kielilahjakkaat oppilaat voivat tulevaisuudessakin valita runsaasti kieliä.

5. Valtioneuvoston koulutuspoliittinen selonteko ja Euroopan yhdentyminen

Valtioneuvoston eduskunnalle 22.5.1990 antama koulutuspoliittinen selonteko sisältää mm. katsauksen koulutuksen kansainvälisistä kehitysnäkymistä ja hahmotelmia sekä lyhyen että pidemmän aikavälin kehittämismahdollisuuksista koulutuksen eri tasoilla. ”Monet kehitystekijät, kuten kansainvälistyminen, maahanmuutto, työelämän muutos, tietotekniikan ja viestintäkultuurin vaikutukset ja elämäntavan muutos tekevät välttämättömäksi koulutuksen kehittämisvaihtoehtojen pohdinnan.”

Selonteko toteaa, että koulutuksen lyhyen aikavälin kehittämisen tulisi kohdistua varsinkin aikuisopetuksen alueelle. Sen uudistamisen jälkeen on paremmat edellytykset arvioida koko koulutusjärjestelmän toimintaa ja eri koulutustasojen kehittämistarpeita. Ajankohtaisimpia näistä ovat hallituksen mielestä: 1. taidekasvatuksen ja viestintäkultuurikoulutuksen, 2. kielenopetuksen, 3. matemaattis-luonnontieteellisen perussivistyksen, 4. ympäristökasvatuksen, 5. tietotekni-

kan, 6. oppimateriaalihuollon, 7. sukupuolten tasa-arvon ja 8. koulutuksen kansainvälistymisen erityisohjelmat.

Peruskoulujen ja lukioiden kieliohjelmaa maamme silloinen hallitus halusi monipuolistaa ja lisätä vieraalla kielellä annettavaa opetusta kaikilla koulutuksen asteilla.” Valta-kielten lisäksi huolehditaan myös meille harvinaisimpien ulkoeurooppalaisten kielten ja kulttuurien opetuksen ja tutkimuksen tasosta sekä Euroopan kansalliskielten ja pienten kulttuurien riittävästä tuntemuksesta.” Matematiikan, luonnontieteiden ja tietotekniikan riittävät perustiedot ja taidot kuuluvat selonteon mukaan nykyaikaiseen yleissivistykseen. Kaikkien näiden opetusta on ryhdyttävä vahvistamaan koulutuksen eri tasoilla. Lisäksi ympäristökasvatus tulee olemaan tärkeä opetuksen alue lähi tulevaisuudessa.

Hallitus lupaa viedä eteenpäin “kansainvälistymistä tukevia toimia kaikilla koulutuksen tasoilla.” On luotava edellytykset korkeakoulujen ja ammatillisten oppilaitosten laajalle osallistumiselle kansainvälisiin yhteistyöohjelmiin ja projekteihin. Opiskelijoiden, opettajien ja tutkijoiden vaihtoa lisätään merkittävästi. Lisäksi on laajennettava yhteistyötä ulkomaisten yritysten kanssa harjoittelijavaihdon ja ammatillisen aikuiskoulutuksen vahvistamiseksi. Pidemmällä aikavälillä on pyrittävä

1. koulutustason nostamiseen ja yleissivistyksen aseman korostamiseen, 2. tiedonkäsityksen nykyaikaistamiseen, 3. yleissivistävän ja ammatillisen koulutuksen raja-aitojen madaltamiseen, 4. uudentyypisten ammattitaitovaatimusten ennakointiin ja huomioonottamiseen, 5. peruskoulutuksen ja aikuiskoulutuksen tehtävien, sisällön ja työnjaon uudelleen arviointiin, 6. joustavien ja yksilöllisten opinto-ohjelmien kehittämiseen, 7. opetuksen tarjontamuotojen monipuolistamiseen sekä 8. hajautetumpaan hallintoon ja joustaviin ohjaus- ja päätöksentekomenettelyihin.

On uskottavaa, että myös uudet hallituksemme pyrkivät jatkamaan näitä maailman muuttumisen vaatimia koulutustoi-
men muutoksia.

6. Tuoreen tuntijakotyöryhmän suuntaviivat perus- ja keskiasteen koulutuksen kehittämiseksi

Elokuun alussa 1991 opetusministeriö asetti työryhmän miettimään muutoksia peruskoulun ja lukion opetussisältöihin. Yhtenä tärkeänä muttei ainoana syynä oli Suomen samaan aikaan voimistuneet pyrkimykset Euroopan Yhteisön jäseneksi.

Vaikka tuntijakotyöryhmän toimeksiantona oli varsinaisesti peruskoulun ja lukion tuntijaon sekä näiden koulumuotojen opetuskokeilujen kehittäminen, joutui työryhmä syventämään maamme koulutoimen kehittämistarpeisiin laajalti. Mietintönsä, joka julkistettiin 9.3.1992, johdannossa työryhmä katsoo, että peruskoulun ja lukion opetusta on kehitettävä 1990-luvulla voimakkaasti siten, että se mahdollistaa koulun toimivuuden muuttuvissa yhteiskunnallisissa tilanteissa sekä vahvistaa oppilaan kykyä kohdata muutoksia.

Sitoutumalla koulun sivistystä korostavaan tehtävään koulu ja viime kädessä oppilas on voitava vapauttaa liian jyrkästä oppiainejakoisuudesta ja oppimäärien dominoivasta vaikutuksesta. Nopea yhteiskunnallinen muutos ja laaja eri alojen integroitumistarve vaativat yksilönvapautta. Liikkuvuuden ja jatkuvan koulutuksen lisääntyessä yleissivistävän koulun pitäisi kyetä antamaan nuorille avuja, jotka tukevat yksilöllistä sopeutuvuutta ja muuntuvuutta, kansainvälisyyttä, monipuolisuutta ja moniarvoisuutta sekä erilaisten kulttuurien ja elämäntapojen ymmärtämistä. Myös valmiudet siirtyä ammatista toiseen tulisi sisällyttää peruskoulun sivistystehtävän päämääriin.

Perusteltuaan näkemyksiään mm. valtioneuvoston koulutuspoliittisella selonteolla ja valtiovallan sen jälkeisillä päätöksillä työryhmä nimeää merkittävimmiksi valtakunnallisiksi kehittämiskohteiksi seuraavat peruskoulun ja lukion työalueet.

1. Kielenopetuksen monipuolistaminen ja syventäminen.
2. Matemaattis-luonnontieteellisen opetuksen ja ympäristökasvatuksen tehostaminen.
3. Eettisen kasvatuksen painottaminen.

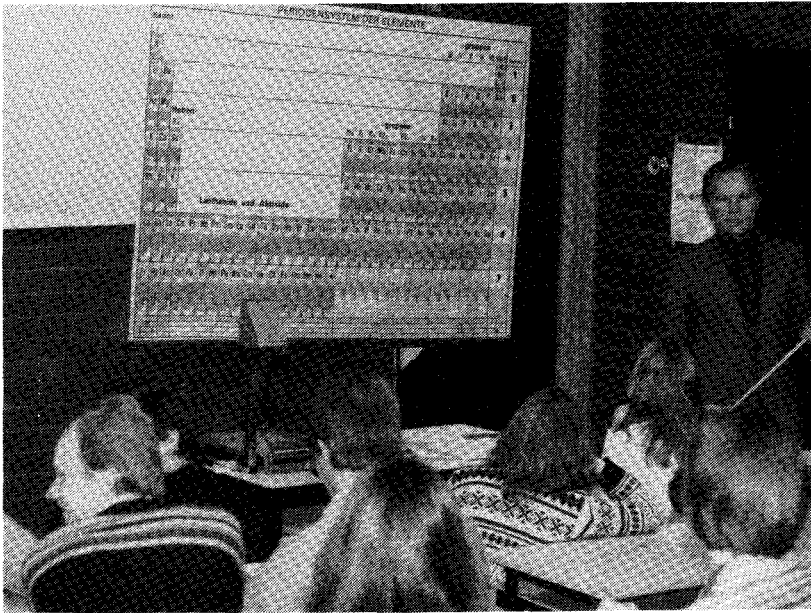
4. Opetuksen eheyttäminen, työtapojen monipuolistaminen sekä tietotekniikan käyttö työvälineenä.

Kielenopetuksen muutosehdotuksiaan työryhmä perustelee EY-maiden oloihin vedoten.

Euroopan maiden oppivelvollisuus koulujen kieliohjelmaan kuuluu pääsääntöisesti vain yksi oppilaalle pakollinen vieras kieli. Kahden pakollisen kielen maita ovat Suomen lisäksi mm. Alankomaat, ja Belgia. Monissa maissa suunnitellaan parhaillaan oppivelvollisuuskouluun toista pakollista kieltä. Eri maiden kielenopetuksen kehittämissuunnitelmilla on yhteisenä piirteenä monipuolistaa kielenopetusohjelmaa. Poikkeuksellisten kieliolojen ja siitä johtuvien kielitaitovaatimusten vuoksi peruskoulun ja lukion opetussuunnitelmassa on vieraille kielille jouduttu varaamaan suurempi osuus kuin monissa muissa maissa. Koulun opetussuunnitelmia on arvosteltu siltä kannalta, että monien muiden tärkeiden tavoitteiden saavuttaminen on vaarantunut raskaaksi koetun kieliohjelman vuoksi.

Matemaattis-luonnontieteellisen opetuksen uudistusehdotuksissaan työryhmä nojaa Matemaattis-luonnontieteellisen perussivistyksen komitean mietintöön (29.9.1989), jonka sisältö on vaikuttanut valtioneuvoston kehittämissuunnitelmiin. Komitea totesi, että näiden aineiden osuus Suomen koululaitoksessa on varsinkin lukion osalta maailman pienimpiä. Komitea piti työryhmän mukaan tärkeimpänä ajankohtaisena yleismaailmallisten ja alueellisten ympäristöongelmien sisäistämistä. Asiantilan parantamiseksi komitea esitti mm. ympäristöongelmien ymmärtämiseen tähtäävän monitieteisen opetuksen järjestämistä ja luonnontieteiden korostamista tuntijaossa. Tuntijakotyöryhmä ilmoittaa yhtyvänsä näihin esityksiin.

Uskonto on ollut perinteisesti osa suomalaista kasvatusta, toteaa tuntijakotyöryhmä ja jatkaa: "Riippumatta siitä, mikä on yksilöiden oma suhtautuminen uskontoon tai mikä on valtion ja kirkon välinen suhde, on kiistatonta, että uskonto ja siihen liittyvät ilmiöt ovat vaikuttaneet ja tulevat tulevai-

Matemaattis-luonnontieteellinen opetuksen alue on toinen tämän hetken peruskoulutuksen kehittämiskohde. Matematiikka pidetään erillisenä, mutta maantieto, biologia, kansalaistaito, fysiikka ja kemia yhdistetään ympäristö- ja luonnontieto -nimiseksi monitieteiseksi aineryhmäksi, jonka aihekokonaisuuksiin voidaan ajoittain yhdistää eettistä ja yhteiskunnallista ainesta. Yläasteella aineet eriytyvät itsenäisiksi alueikseen.

suudessakin vaikuttamaan maailmanlaajuisesti ja myös suomalaisen kulttuuriin, elämäkäsitteisiin ja arvoihin.” Työryhmän mielestä kasvatusjärjestelmäämme tulee edelleenkin kuulua tunnustuksellinen uskonnonopetus. “Eurooppalaisen ja suomalaisen kulttuurin ymmärtämisen kannalta on olennaista tiedostaa kristinuskon merkitys länsimaiselle sivistykselle, vallitsevalle arvojen järjestelmälle, tieteelle ja taiteelle.” Työryhmä haluaisi kuitenkin lukioasteella vähentää tunnustuksellista opetusta ja lisätä etiikkaa ja filosofiaa.

Tietotekniikan kehittämiskoulutoimikunnassa on todettu, että painopiste on siirtynyt puhtaasta tietotekniikan opetuksesta työtapojen ja opetuksen yleiseen kehittämiseen. Työryhmän mielestä sekä peruskoulussa että lukiossa tietotekniikan opetuksen keskeisimpiä tavoitteita on, että oppilas saa valmiudet käyttää tietotekniikkaa opiskelunsa apuna. Lisäksi koulujen tietokoneet on saatava entistä paremmin palvelemaan työtapojen monipuolistamista.

7. Tuntijakotyöryhmän muutosehdotukset vastauksena Euroopan ja muun maailman kehitykseen

Tuntijakotyöryhmän esittämien muutosten keskeinen lähtökohta on oppimistulosten parantaminen. Siihen päästään oppimistaitojen kehittämällä, oppilaiden ja koulujen erilaisuuden sallimisella, opetuksen eheyttämällä ja yksilön vahvojen puolien korostamisella. Näillä perusteilla työryhmä on suunnitellut uudet tuntijakoehdotukset peruskoulun molemmille asteille ja lukioon. Kun ehdotuksiin sisältyy laissa määrättyjen oppiaineiden poistamista ja lisäämistä yms., johdavat työryhmän esitykset myös lakien ja asetusten muutosehdotuksiin. Tuntijaon vahvistaminen kuuluu nykyisin valtioneuvoston tehtäviin.

Valinnaisuutta työryhmä haluaa lisättäväksi sekä kunnan ja koulun että oppilaiden tasolla. Jotta saataisiin tilaa valinnaisille aineille ja kursseille, ehdotetaan kaikille yhteisten aineiden tunti- ja kurssimääriä alennettavaksi, koska oppilaiden viikoittaista työmäärää ei voida nykyisestä suurentaa.

Oppilaalle pakollisia kieliä työryhmä ehdottaa kaksi, joista englanti olisi toinen ja toinen voisi olla mikä vieras kieli tahansa. Englannin opiskelu olisi aloitettava ala-asteella ns. pitkänä kielenä. Toinen pakollinen vieras kieli, jota työryhmä nimittää vapaaehtoiseksi kieleksi, voisi alkaa joko alatai yläasteelta. Jälkimmäisessä tapauksessa toinen kieli olisi

ns. lyhyt kieli. Lisäkielten opiskelu olisi mahdollista sekä yläasteella että lukiossa lyhyinä kielinä.

Kun ruotsinkieli on ollut peruskoulussa kaikille suomalaisille pakollinen, muuttuisi se työryhmän ehdotuksen mukaan valinnaiseksi. Kuitenkin ryhmä esittää, että maamme kaksikielisyyden turvaamiseksi kunnille säädettäisiin velvollisuus tarjota ruotsinkieltä toisena yhteisenä kielenä suomenkielisille oppilaille. Lukiossa ryhmän mielestä on välttämätöntä, että jokaisen oppilaan aineyhdistelmään kuuluu toinen kotimainen kieli.

Luonnontieteelliset oppiaineet tuntijakotyöryhmä on koonnut kaikilla asteilla "yhteiseksi ryppääksi", josta matematiikka on pidetty erillään. Molempien tuntimääriä on lisätty. Luontoa koskeva opetus on koottu ympäristö- ja luonnontieto -nimiseksi aineryhmäksi. Uusi aineryhmä korvaa alasteen ympäristöopin, maantiedon, biologian ja kansalais- taidon. Yhdistämisen tarkoituksena on auttaa oppimisen eheytymistä. Keskeistä on havaintojen tekeminen omasta ympäristöstä, josta opetus laajenee yhä kauemmas. Ylemmillä vuosiluokilla tarkennetaan havainnointimenetelmiä. Tärkeimpiä ilmiöitä ja ongelmia voidaan koota laajoiksi kokonaisuuksiksi, joiden opiskelussa tulee käyttää mm. projekti- ja teematyöskentelymenetelmiä. Luonnontieteiden opetus eriytyy yläasteella biologiaan, maantietoon, fysiikkaan ja kemiaan.

Lukiossa em. aineet on koottu ympäristö ja luonnontieteet -nimisen otsikon alaisuuteen. Pakolliset seitsemän kurssia sisältävät biologiaa, maantiedettä, fysiikkaa ja kemiaa sekä kokoavan ympäristötieteen kurssin. Tämä opiskellaan viimeisenä ja tarkoituksena on tarkastella ympäristökysymyksiä monitieteisesti, jota lopuksi syvennetään yhteiskunnallisella ja eettisellä näkökulmalla. Oppimisen tulisi perustua kokeelliseen lähestymistapaan. Työryhmän mielestä matemaattis- luonnontieteellisiä opintoja on hyvin luontevaa sekä opiskella että myöhemmin jatkaa paikkakunnan ammatillisissa oppialaitoksissa.

Uskonnon opetukselle työryhmä on muotoillut seuraavat toteutusohjeet: 1. perehdyttää oppilaat omaan uskontoonsa, sen tapoihin ja traditioon. 2. tutustuttaa oppilaat muihin uskontoihin ja elämänskatsomuksellisiin ajatusjärjestelmiin. 3. opettaa oppilaille sisäisesti kestävä arvoperusta elämälle sekä siihen pohjaavia hyviä tapoja, jotta he ymmärtäisivät ihmisiä ja luontoa kunnioittavat käyttäytymistavat. Uskonnon ja etiikan opetuksella pyritään kasvattamaan oppilaat suhtautumaan positiivisesti sekä omaan uskontoon ja kulttuuriin että vieraitten, esim. muiden eurooppalaisten uskontoihin ja kulttuureihin. Peruskoulussa työryhmä haluaisi pitää uskonnon määrän entisenä, mutta lukiossa se haluaisi vähentää viisi pakollista uskonnon kurssia yhdeksi ainoaksi ja lisätä pakolliseksi yhden etiikan ja yhden filosofian kurssin.

Euroopan yhtenäistymisen myötä atk:n käyttäminen opetuksen apuna tulee lisääntymään. Elektronisten yhteyksien valitessa ei tarvitse matkustaa ulkomaille saadakseen haluamiin tietoja naapurimaiden asioista. Uusinta tietoa saa tietokoneiden avulla eri maiden tietopankeista. On ilmeistä, että ystävyyskoulujen määrä kasvaa ja niiden oppilaat tutustuvat paremmin esim. EY-maiden oloihin ja ihmisiin myös tietokonetekniikkaa hyväksikäyttäen. Tämä voi lisätä kanssakäymistä EY-maiden vlillä monella taholla ja tasolla.

Työryhmän tuntijakoehdotus peruskoulun osalta on sangen väljä. Kun aikaisemmin oppivelvollisuuskoulujen valtakunnallisissa tuntijakosuosituksissa oli merkitty tarkat viikotuntimäärät jokaiselle oppiaineelle jokaisella vuosiluokalla, on työryhmä luopunut näin yksityiskohtaisista määräyksistä. Se esittää peruskoulun molemmille asteille ainoastaan yhteiset minimi- ja maksimituntimäärät kullekin oppiaineelle. Lisäksi työryhmä yhdistäisi muutamia oppiaineita aineryhmiksi, joka sekin lisäisi kuntien ja koulujen liikkumavaraa. Vastaavaa valinnan vapautta tuntijakotyöryhmä esittää myös lukiolle.

Lähitulevaisuus näyttää, mitkä tuntijakotyöryhmän ehdotuksista hyväksytään ja missä muodossa, koska on odotetta-

vissa eri mielipidesuuntien välistä köydenvetoa. Jos kunnat ja koulut käyttävät voimakkaasti mahdollista uutta vapautta, muodostuvat eri koulujen opetusohjelmat hyvin erilaisiksi. Tällöin kouluaan vaihtavat oppilaat voivat joutua lukemaan joitakin oppiaineita runsaasti ja toisia minimaalisesti.

8. Yhteenveto

Edellä kuvatuista uudistusehdotuksista voi päätellä, että Suomen enempää kuin muidenkaan Euroopan Yhteisön jäsenmaiden ei tarvi muuttaa kovin paljon yleissivistävien eikä ammatillistenkaan koulujensa opetussisältöjä Eurooppa-keskeisemmiksi. Meidän koulumme voivat edelleenkin opettaa runsaasti Suomen maantietoa, luontoa, historiaa jne. äidinkielestä puhumattakaan. Tämä ei estä yhteistoiminnan lisäämistä EY-maiden koulujen kesken kaikilla asteilla.

Kuitenkin liittyminen EY:n jäseneksi edellyttää suomalaisilta runsaasti tietoutta koko Euroopan maantieteestä, luonnosta, historiasta, kulttuureista jne. Eurooppa-tietoudelle on saatava riittävästi tilaa koulujemme opetussuunnitelmissa ja mm. sen vuoksi on vähennettävä ns. sirpaletietoutta. Kun tulevaisuudessa on saatavissa yhä enemmän ajan tasalla olevaa tietoa maailman muuttumisesta, voidaan koulun antamaa tietoutta jonkin verran vähentää.

Jos Suomen peruskoulujen ja lukioiden reaaliaineiden viikkotunteja vähennetään, on tämänkin vuoksi sekä Suomea että muita maita koskevaa faktatietoa vähennettävä ja opetettava sen sijaan tiedon etsimisen ja käyttämisen taitoja. Se on järkevää olojen ja tietojen nopeasti muuttuessa. Euroopan yhtenäistyminen muuttaa joka tapauksessa Suomeakin eurooppalaiseen suuntaan. Yleisesti uskotaan kuitenkin, että kansallistunne on meillä niin voimakas, ettei kansallinen kulttuuri häviä Suomesta sen mahdollisesti liittyessä Euroo-

pan yhteisöön. Suomalaiskansallinen osuus tulee näin ollen säilymään edelleenkin koulujemme opetusohjelmissa.

Edellä kuvatut muutosehdotukset koulujemme opetussisäl- löissä johtuvat enemmän koko maailman elinolojen, tapojen ja tavoitteiden muuttumisesta kuin Euroopan yhdentymisestä. Ne johtuvat maailmanlaajuisista ympäristöongelmista, rikkai- den ja köyhien maiden tasapainopolitiikasta, siirtolaisuuden ja pakolaisuuden lisääntymisestä yms. Kuitenkin EY-valtioi- den yhteistoiminta voi kehittää jäsenmaittensa koulutusajat- telua aikaisempaa yhtenäisempään suuntaan.

Elinkeinoelämän kehitys vaatii tulevaisuuden suomalaisilta entistä enemmän matemaattis-luonnontieteellistä tietoutta. Ympäristöongelmien vähentäminen vaatii tulevaisuuden päättäjiltä voimakasta asenteiden muuttumista ja kehitysmai- den sekä kanssaihmistemme auttaminen eettistä kasvamista.

Oppivelvollisuuskoulujemme kieliohjelman muutosvaateet johtuvat osittain Euroopan yhdentymisestä, koska EY:öön liittyminen tulee lisäämään kanssakäymistä Suomen ja eri jäsenmaiden välillä. Mutta kieliohjelman muutosehdotukset johtuvat myös yksilön valinnan vapauden suosimisesta. Kuitenkin Suomella olisi oltava sopiva määrä kaikkien Euroo- pan (miksei myös ulko-Euroopan) valtakielten osaajia. Kansa- käymisen lisääntytyä EY-maiden kanssa eurooppalaisten kielten tarjonta suomalaisten koulutuksessa lisääntynee.

Yhteenvetona voidaan todeta, että Euroopan yhdentyessä ei opetuksessa tarvitse panna vastakkain suomalaisuutta ja eurooppalaisuutta, vaan ne on saatava sopusointuun kes- kenään. Sen sijaan on oivallettava, millaisia tietoja, taitoja ja asenteita tulevaisuuden suomalaiset tarvitsevat maailman muuttuessa. Nopeat yhteiskunnalliset muutokset aiheuttavat sen, että oppilaita on kasvatettava sopeutumaan muutoksiin. Yksilöllisen valinnan lisääminen ja tulevaisuuden kannalta tärkeiden opetusalueiden, mm. matemaattis-luonnontieteel- listen, tietotekniikan, kielten ja eettisen opetuksen) vahvis- taminen suomalaisessa koulutuksessa ovat koulutoimen ke- hittäjien vastaus tulevaisuuden haasteisiin. Vahva yleissivis-

tys ja elinikäinen, jatkuvasti ajan tasalla oleva täydennyskoulutus uusine työtapoineen ovat myös uuden koulutusajattelun kulmakiviä niin meillä kuin muuallakin.

Lähdekirjallisuus

A. Viralliset julkaisut

- Peruskoulun opetussuunnitelmakomitean mietintö I. Komi-teamietintö 1970:A4. Helsinki. Ss. 62-69.
- Suomi ja Euroopan talousalue. Valtioneuvoston selonteko eduskunnalle Suomen suhtautumisesta Länsi-Euroopan yhdentymiskehitykseen. Helsinki 1990.
- Valtioneuvoston koulutuspoliittinen selonteko eduskunnalle 22.5.1990. ISBN 951-47-3693-1. Helsinki 1990.
- Suomi ja Euroopan yhteisön jäsenyys. Taustaselvitys. Liite valtioneuvoston selontekoon eduskunnalle EY-jäsenyyden vaikutuksista Suomelle. Helsinki 9.1.1992.
- Tuntijakotyöryhmän muistio. Opetusministeriön työryhmien muistioita 1992:9. Helsinki.

B. Muut julkaisut

- Eurooppatieto. Opetusministeriön monistesarja, numerot 2/1990 ja 1-4/1991. Helsinki.
- Kunnat ja yhdentyvä Eurooppa. Tiedotuskirje kunnille ja kuntainliitoille 1. Helsinki 1991.
- Euroopan yhteisön koulutusohjelmat. Opetusministeriön PM 25.10.1991. Helsinki.

C. Sanoma- ja aikakauslehtiartikkelit

- Suomi Euroopan yhteisön jäseneksi. Nykypäivä 7.2.1992.
- Miten Suomi kohtaa Euroopan. Opettaja 24.4.1992.
- Eta-sopimus sai nimet alle. HS 3.5.1992.
- Opetusministeriö esittää uutta lakia EY-tutkinnoille. HS. 4.5.1992.
- Eurooppa ei uhkaa identiteettiä. HS 11.5.1992.
- EY:n laajentuminen lykkääntyy yhteisön rahoitusriidan mukana. HS 12.5.1992.